



NKÜ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

NIŞANLANMANIN SONA ERMESİ VE SONUÇLARI

*Av. Damla ÖZEN ARSLAN **

ÖZ

Nişanlanma; birbiriyle evlenme isteği olan ayrı cinsten iki kişinin bu konudaki iradelerini karşılıklı olarak açıklamalarını ifade eder. Nişanlılık, nişanlı tarafların evlenmesi ile sona erebileceği gibi farklı sebeplerle de sona erebilir. Bu sebepler; nişanlılardan birinin veyahut ikisinin de bir başkası ile evlenmesi, nişanlılardan birinin ölümü ya da gaipliğine karar verilmesi, tarafların nişanı sona erdirmeye hususunda anlaşmaları, nişanlılardan birinin tek taraflı olarak nişanı bozması, kesin bir evlenme engelini ortaya çıkması veya evlenmenin imkânsız hale gelmesi, bozucu şartın gerçekleşmesi ve iradede bozukluk meydana getiren birtakım hallerinin varlığıdır. TMK'nın 118 vd maddelerinde düzenlenen "nişanlılık" kurumu nişanlı taraflara evlenmeye zorlamak için dava hakkı vermez. Dolayısıyla taraflardan birinin kusuruna dayalı olarak nişanın sona ermesi ya da nişanın tek taraflı olarak sona erdirilmesi halinde; nişanı haklı bir sebebe dayanmadan sona erdiren ya da nişanın sona ermesinde kusurlu olan tarafının maddi ve manevi tazminat ödemesi söz konusu olabilir. Yine nişanlılığın evlilik dışında herhangi bir sebeple sona ermesi halinde nişan hediyelerinin iade edilmesi talep edilebilir. Çalışmamızda; nişanlanmanın sona erme halleri ile bu sona erme hallerine bağlı olarak ortaya çıkan maddi tazminat, manevi tazminat ile hediye iadesi konusu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler Nişanlılık, Nişanlılığın Sona Ermesi, Maddi Tazminat, Manevi Tazminat, Hediye iadesi

* Avukat, Kocaeli Barosu, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunu, damla.ozenarslan@std.yeditepe.edu.tr, ORCID 0000-0001-7027-0151



TERMINATION OF ENGAGEMENT AND IT'S CONSEQUENCES

*Attn. Damla ÖZEN ARSLAN ***

ABSTRACT

Engagement refers mutual declaration of intention of woman and man to marry one another. Engagement may end upon the marriage of the engaged parties or in the consequence of different reasons. These reasons are the marriage of one or both engaged parties, the court order for death or absence of either party, the parties' agreement to terminate the engagement, the unilateral termination of the engagement by either party, the emergence of a definite obstacle to marriage or the impossibility of marriage, the fulfillment of the disruptive condition, and the presences of some conditions that cause defective intention. The "engagement" union under Article 118 and the following articles of the Turkish Civil Code do not entitle the right of action to the engaged parties to force each other for marriage. Thus, whether the engagement is terminated unilaterally or based on the fault of either party, the party who terminates the engagement without a just cause or is at fault pays material and moral compensation. In case the engagement is terminated for any reason other than marriage, the return of the engagement gifts may be requested. In our study; the termination of the engagement and the financial compensation due to this termination, moral compensation, and the return of gifts are analyzed.

Keywords Engagement, Termination of Engagement, Material Compensation, Moral Compensation, Return of Gifts

** Lawyer of the Kocaeli Bar Association, Graduate of Yeditepe University Institute of Social Sciences, LL.M. in Private Law, damla.ozenarslan@std.yeditepe.edu.tr, ORCID 0000-0001-7027-0151

Extended Summary

The conjugal union is highly valuable for Turkish society, and the family union formed by marriage is accepted as the foundation of society. Thus, it is essential for the couples to get to know each other before the conjugal union is established. Moreover, they need a process to prepare for marriage. This process that couples go through before marriage is called engagement. Engagement refers mutual declaration of intention of woman and man to marry one another. The situation that starts with the realization of the engagement and continues until the end of the engagement for marriage or any other reason is also called engagement.

Engagement is not conditional on form, thus the parties may declare their intention to marry in front of the community or only to each other. Which words or behaviors can be counted as the presence of the intention to be engaged should be determined according to the customs and traditions of the environment in which the parties live, and the personal situations of the parties.

Engagement terminates when the parties marry each other. However, although the purpose of the engagement is for the parties to marry in the future, sometimes the engagement may terminate for reasons depending on the parties while sometimes it may not be depended on the parties. These reasons are the marriage of one or both engaged parties, the court order for death or absence of either party, the parties' agreement to terminate the engagement, the unilateral termination of the engagement by either party, the emergence of a definite obstacle to marriage or the impossibility of marriage, the fulfillment of the disruptive condition, and the presences of some conditions that cause defective intention.

In the event that the engagement is terminated for any reason other than marriage, the reason is important in terms of evaluating the material and moral compensation that are the consequences of the termination of the engagement. In case the engagement is terminated unilaterally, the party who terminates the engagement without a just cause or is at fault may pay material and moral compensation.

The subject of pecuniary compensation consists of the expenses incurred within the scope of preparation for marriage during the engagement period and the damages incurred due to the engagement, that is, the negative damages based on the trust that the marriage will take place. In addition to the fiancée, pecuniary compensation can also be claimed by the fiancée's mother and father or by persons acting as their parents.

The subject of moral compensation comprises of the violation of the personality rights of the party upon termination of engagement, who is not at fault to terminate the engagement, and the pain and suffering caused by this violation. Moral compensation may only be claimed by the engaged parties, since it is a strictly personal right.

In the event that the engagement is terminated for any reason other than marriage, the gifts given by the engaged parties may be requested to be returned. In other words, it is sufficient for engagement to terminate for a reason other than marriage. Legally, the right to demand the return of gifts, just as in monetary compensation, is also granted to fiancée's mother and father or by persons acting as their parents, apart from the fiancée. Lawsuits to be filed due to termination of engagement are subject to a one-year statute of limitations.

GİRİŞ

Aile, toplumun temeli olarak kabul edilmektedir. Resmi anlamda bir aile kurulması da evlenme ile gerçekleşmektedir. Ancak evlenerek aile kuracak kişilerin bu denli önemli olan aile birliğini kurmadan evvel birbirlerini tanımaları önem arz etmektedir. Ayrıca; evlilik hazırlığı yapmak için de çoğunlukla bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Nişanlanma tam da bu sebeple ortaya çıkmış bir kurumdur. Nişanlanma; evlenmek isteyen tarafların bu yöndeki iradelerini birbirlerine açıklamaları ile gerçekleşir. Bu süreçte nişanlılar, bir taraftan evlilik hazırlıkları yaparken bir taraftan da birbirlerini daha iyi tanıma fırsatı bulurlar. Nişanlanma, nişanlanmanın amacı olan evlenmenin gerçekleşmesi ile son bulabileceği gibi bazı durumlarda tarafların iradeleri doğrultusunda ya da iradeleri dışında evlenme dışındaki sebeplerle de son bulabilir. Nişanlanmanın sona erme sebebine bağlı olarak taraflar birbirlerinden birtakım taleplerde bulunabilirler. Çalışmamızda; kısaca nişanlanma ve nişanlılık kavramlarına değindikten sonra nişanlanmanın sona erme sebepleri ve sona ermenin sonuçları ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

I. NİŞANLANMA VE NİŞANLILIK KAVRAMLARI

Nişanlılık kurumu; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu' nun¹ “Evlilik Hukuku” isimli birinci kısmının “Evlenme” isimli birinci bölümünün birinci ayrımında düzenlenmiştir. Kanun koyucu nişanlanmayı Kanunun 118. maddesinde “*Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur.*” şeklinde düzenlemiş olup, kanunda nişanlanmanın tanımına yer verilmemiştir.

Akıntürk/Ateş'e göre² nişanlanma; ileride birbiriyle evlenmek isteyen ayrı cinsten iki kişinin, bu konudaki niyetlerini aralarında dile getirmeleri, birbirlerine karşı açıklamalarıdır. Kılıçoğlu'na göre³ ise; ayırt etme gücüne sahip evlenme engeli bulunmayan iki kişinin bizzat evlenme vaadinde bulunmaya ilişkin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanında bulunmalarıdır. Yani; bir erkek ile bir kadının, özgür iradeleri ile evlenmek istediklerini birbirlerine karşılıklı olarak beyan etmeleri ile nişanlanma gerçekleşmiş olur.

Nişanlılık sürecini evliliğe hazırlık ya da evliliğe geçiş dönemi olarak tanımlamak mümkündür. Nişanlanmanın amacının; nişanlıların birbirini yakından tanımalarını sağlamak olduğu düşünülse de, kanun koyucunun nişanın bozulması halinde taraflara bazı haklar ve yükümlülükler yüklediği göz önünde bulundurulduğunda, bu kurumun düzenlenmesindeki asıl

¹ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG. 8.12.2001, S. 24607 (Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>, Erişim tarihi: 15.05.2021)

² Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, Aile Hukuku (20. Baskı, Beta Yayıncılık 2017) 23

³ Ahmet Kılıçoğlu, Aile Hukuku (5. Baskı, Turhan Kitapevi 2020) 10

amacın nişanlıların gelecekte yapmaları beklenen evlilik hazırlıklarına güven içinde başlamalarını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır⁴.

Kanun koyucu nişanlanma yönündeki irade beyanlarını şekle⁵ tabi tutmamıştır. Taraflar iradelerini açık ya da zımni olarak açıklayabilirler⁶. Hangi sözlerin veya davranışların, nişanlanma iradesinin varlığına işaret edeceği; tarafların yaşadığı çevrenin adet, gelenek ve göreneklerine, tarafların kişisel durumlarına, yaşadıkları sosyal çevreye göre belirlenmelidir. Nişanlanma ve nişanlılık farklı kavramlardır. Karşı cinsten iki kişinin karşılıklı evlenme vaadi “nişanlanma” iken, nişanlanmadan sonra meydana gelen ve başka bir sebeple sona ermediği sürece evlenme işlemine kadar devam eden duruma ise, “nişanlılık” denir⁷. Nişanlanma, karşılıklı irade beyanı ile doğan ve tarafları açısından bir takım hukuki sonuçlar yaratan bir sözleşmeyi ifade ederken; nişanlılık ise, nişanlanma sözleşmesi ile yaratılan ve nişanlıların aile hukuku yönünden içine girdikleri, nişanlılar için hukuki açıdan değişiklik yaratmayan bir statüyü ifade eder⁸. Nişanlılık; nişanlanma ile kurulur, evlenme veyahut başka bir sebeple nişanlanma son bulana kadar devam eder.

II. NİŞANLANMANIN SONA ERMESİ

A. SONA ERME HALLERİ

Nişanlanma; asıl amaç olan evlenme ile son bulabileceği gibi, tarafların iradeleri doğrultusunda ya da taraflardan tamamen bağımsız bazı sebeplerle evlenme gerçekleşmeden de sona erebilmektedir. Sırayla tüm halleri tek tek açıklamaya çalışacağız.

1. Evlenme

a. Nişanlıların Birbiri ile Evlenmesi

Nişanlılık esasen tarafların karşılıklı olarak birbirlerine evlenme vaadinde bulunmaları anlamına geldiğinden, nişanlıların birbiriyle evlenmesi ile nişanlılık ilişkisi son bulur.

⁴ Nevzat Koç, Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi (1. Baskı, DEÜ Rektörlük Matbaası 2002) 11

⁵ Nişanlanmanın şekli için bkz Haluk Burcuoğlu, “Nişanlanmada Şekil Konusu ve Yargıtay İçtihadı” (2020) Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan (1. Baskı, 12 Levha Yayınları 2020), 213-230

⁶ Bu hususta bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 29.05.1996 tarih, 1996/3-279 E., 1996 / 420 K. Sayılı kararı “Nişanlanma için Medeni Kanun özel bir şekil şartı öngörmemiştir. Bu itibarla nişanlanmanın geçerliliği herhangi bir özel şarta bağlı olmadığı gibi, kanıtlanması da yazılı delil gerektirmez. Dosyada mevcut tanık beyanlarından davacının davalıyı çevresine nişanlı olarak tanıştırdığı davalının bunun aksini doğrulayacak davranış ve açıklamada bulunmadığı, çevrelerinde nişanlı olduklarına ve evleneceklerine dair kanı oluştuğu, evlenme hazırlığına dahi giriştikleri anlaşılmış olmasına göre, davalı vekilinin temyiz itirazları yerinde görülmediğinden reddine karar verilmiştir.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:15.05.2021)

⁷ Hüseyin Hatemi, “Aile Hukuku” (8. Baskı, Oniki Levha Yayınları 2020) 7

⁸ Bilge Öztan, “Aile Hukuku” (5. Baskı, Turhan Kitapevi 2004) 20

Doktrinde buna “amacın gerçekleşmesi ile son bulma” denilmektedir⁹. Biz de bu ifadeye katılıyoruz. Çünkü nişanlılıkta amaç evlenmek olduğundan evlenmenin gerçekleşmesi ile nişanlılık gerçek amacına ulaşarak son bulacaktır. Böylece taraflar artık “eş adayı” değil, “eş” olacaktır¹⁰. Ayrıca doktrinde nişanlanmanın evlilik ile son bulması olağan ve kendiliğinden sona erme hali olarak kabul edilmektedir¹¹. TMK’ nın 142. maddesi uyarınca nikâh memuru; evlenecek taraflardan her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemedikleri hususunu sorar ve tarafların bu soruya olumlu cevap verdikleri anda evlenme gerçekleşir. İşte bu andan sonra nişanlılık ilişkisi doğal olarak sona erer. Bu andan itibaren taraflar arasındaki hukuki statü nişanlılık değil, evlilik olacaktır ve evliliğe ilişkin hükümler uygulanacaktır.

Peki, tarafların karşılıklı iradesi resmi nikâhla evlenmek değil de yalnızca dini nikâh ile yaşamak ya da nikâhsız yaşamak ise, nişanlanmadan bahsedilebilir mi? Burada tarafların iradeleri gerçek bir evlilik birliği kurulması olmadığından ve taraflar arasında resmi nikâh kıyılmadan yapılan bir evlilik “yok hükmünde” olacağından¹² nişanlanmadan bahsetmek mümkün değildir¹³. Yine tarafların evlenme akdi yapmak gibi bir niyetleri olmaksızın beraber yaşamaları da nişanlanma olarak kabul edilemez¹⁴. Dolayısıyla bu tür durumlarda bu kişilerin birbirlerine verdikleri hediyelerin iadesini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep

⁹ Bknz Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 57; Kılıçoğlu, (n 3) 19

¹⁰ Hatemi, (n 7) 21

¹¹ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 43; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, (16. Baskı, Filiz Kitapevi 2021) 28

¹² Bknz Hakkı Mert Doğu, “Evliliğin Yokluğu” (2021) 18 (2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 875 – 890; Oğuz Ersöz, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Düzenlenen Boşanma Sebeplerine Genel Bakış” (2019) 3 (5) The Journal of Social Science 230, 232

¹³ Bu hususta bknz. Yargıtay 4. H.D 29.09.2011 tarih, 2010/8156 E., 2011/9793 K., sayılı kararında “Tüm bu hususlardan anlaşılacağı üzere taraflar arasında nişan değil, gayri resmi evlilik vardır. Tarafların nikâhsız yaşamaları bu birleşmenin kanuni ve medeni evlenmeye tekaddüm eden bir nişanlanma mahiyetinde olmadığını göstermektedir. Bu nedenle davacının davalıya verdiği ziynet eşyalarının meşru olmayan bir maksadın istihsaline için verilmiş olduğunu kabul zarureti vardır. BK.' nun 65. maddesine göre gayri ahlaki bir amacı sağlamak için verilen şeylerin geri alınması mümkün değildir. Nişanın bozulmasında hediyelerin iadesi ile ilgili hükümlerin burada kıyasen uygulanması yoluna gidilerek davanın kısmen kabulünde isabet yoktur. Yine bir kadın ile bir erkek nikâhsız da olsa bir araya gelirlerken gerek kadın ve gerekse erkek yahut bunların yakınları tarafından satın alınarak veya başka türlü sağlanarak kadına verilen eşyanın mülkiyeti teslim edilmekle ona geçer. Çünkü eşyanın bu şekilde verilmesi nitelikçe bağış olup elden verilmekle kadının şahsi malı olur. Mahkemece değinilen bu yön gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı doğrultuda Yargıtay 3. H.D. 11.04.2005 tarih, 2005/3375 E., 2005/3898 K. Sayılı kararı “Mahkemece tarafların evlenmek maksadıyla bir araya geldikleri ve resmi nikahın gerçekleşmediği göz önüne alınarak olay nişanlanma olarak nitelendirilmiş ve nişan bozulması sebebiyle hediyelerin iadesi hükümleri uygulamak suretiyle hediyeler davalının babası tarafından davacıya verildiğinden bahisle davanın reddine karar verilmiş ve hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Mahkemece tarafların nişanlı oldukları kabul edilmiştir. Oysa taraflar resmi nikâh olmaksızın düğün törenini takiben bir arada yaşamışlardır ve bir çocukları bulunmaktadır. Bu halde nişanlılıktan söz edilemez. Davacının talebi adi istihkaka ilişkin olup ispat koşullarının buna göre incelenmesi gerekirken hukuki nitelendirmenin yanlış yapılarak sonuca gidilmiş olması doğru görülmemiştir.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:24.05.2021)

¹⁴ Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 21

etmeleri söz konusu olacaktır¹⁵. Ancak tarafların iradesi resmi nikâh yapmak yönünde ise ve bunun öncesinde bir dini nikâh yapılmış ise, burada bir nişanlanmadan bahsedilebileceği kanaatindeyiz. Böylece hediyelerin iadesi nişanlanma hükümlerine göre talep edilebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus; tarafların resmi nikâh ile evlenme yönündeki iradeleridir.

b. Nişanlılardan En Az Birinin Bir Başkası ile Evlenmesi

Nişanlı taraflardan birinin veyahut ikisinin bir başkası ile evlenmesi de nişanlılığı sona erdiren hallerden bir tanesidir.

Nişanlılardan birinin bir başkasıyla yani üçüncü bir kişiyle evlenmesi halinde; başkasıyla evlenen nişanlı aslında ilk nişanlanmadan vazgeçmiş, nişanı zımni olarak bozmuş sayılacaktır. Bu durumda, birinci nişanlanma sözleşmesi, zımni bir rücu beyanıyla sona ermiş olur¹⁶. Bir başkası ile evlenme hali, evlenen kişinin nişan sözleşmesi ile artık bağlı kalmak istemediği, başka bir deyişle nişanlısı ile evlenmek istemediği yönünde karine oluşturacaktır¹⁷.

Nişanlılardan birinin üçüncü bir kişi ile evlenmesi olağan bir sona erme sebebi değildir, dolayısıyla nişanlısı bir başkası ile evlenen tarafın TMK' nın 120 ve 121. maddeleri kapsamında tazminat isteme hakkı gündeme gelecektir.

2. Ölüm ve Gaiplik

Nişanlılardan birinin ölmesi, nişanlılığı sona erdiren hallerden birisidir. Bu hal nişanlanmanın tarafların iradesi dışında gerçekleşen sebeplerle sona ermesinin bir örneğidir. Nişanlanma kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan ve aynı zamanda taraflardan birinin ölümü halinde nişanlanmanın amacı olan evlilik artık imkânsızlaştığından nişanlılık kendiliğinden sona erer.

743 Sayılı Medeni Kanun' un¹⁸ 86. maddesinde nişanlılardan birinin ölmesi halinde hediyelerin iadesinin talep edilebileceğine ilişkin açık bir düzenleme var idi. TMK' da kanun koyucu ölüm ve gaipliğe ilişkin açık hüküm koymamakla beraber, 122. maddede “*nişanlılığın evlilik dışında bir sebeple sona ermesi halinde*” hediyelerin iadesinin talep edilebileceğini

¹⁵ Sinem Naz Alp Sahin, “Nişanlanmanın Hüküm ve Sonuçları”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2014) 36 (Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>, erişim tarihi: 25.05.2021)

¹⁶ Yıldız Abik, “Nişanlanma ve Nişanlılık”, (2005) AÜHFD, Cilt 54 Sayı 265, 96

¹⁷ Nihat Yavuz, Uygulamada Nişan Davaları, (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 1995) 59

¹⁸ 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlükten kalkan 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi, Kabul Tarihi: 17.02.1926 S. 339 (Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.743>, Erişim tarihi:16.06.2021)

düzenlenmiştir. Burada bahsedilen evlilik dışında sona erme hallerinden birinin de ölüm ve gaiplik olduğu açıktır. (TMK madde 28, TMK madde 32) Dolayısıyla ölüm ve gaiplik halinde hediyelerin iadesi istenebilir. Ancak bu durumda ölen nişanlıdan hediyelerin iadesi talep edilemeyeceğinden, ya nişanlının yasal mirasçılarında ya da nişanlının ana babaları gibi hareket eden kimselerden talep edilebilecektir. Yine aynı şekilde ölen nişanlının yasal mirasçıları ya da ana babası gibi hareket eden kimseler de, diğer nişanlıdan hediyelerin iadesini talep edebilirler.

Doktrinde yer alan baskın görüşe göre¹⁹; nişanlı taraflardan biri hakkında ölüm karinesi ya da gaipliğe dayalı bir karar alınmış ise bu karar ölümle benzer sonuçlar doğuracağından nişanlılık kendiliğinden sona erer. Bir diğer görüşe göre ise²⁰; gaiplik halinde nişanlılığın sona ermesi için diğer tarafın bu yönde bir irade beyanında bulunması gerekir, bu açıklama muhtemel çekişmeleri de ortadan kaldıracaktır. Yine bu görüşe göre; gaipliğin nişanlılık bakımından ölüme eş değer kabul edilmesi, gaipliğin evlilik üzerindeki etkisiyle bağdaşmaz. Gaiplik durumunda gaibin eşine evliliği feshetmek için mahkemeye başvuru hakkı tanınır iken (TMK madde 131), burada bir irade beyanı beklenmeksizin nişanlılığın sona ereceğini kabul etmek bu iki kuruma bağlanan çözümler arasında uyumsuzluk yaratılmasına sebebiyet verir²¹. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Bizce, gaiplik yönünde verilen karar gaibin ölümünün açıklanması gibi kabul edileceğinden nişanlılık da sona erer. Zira nişanlanma evlenme amacı taşıdığından artık evlenemeyecek biriyle nişanlı kalmanın da hukuken açıklanabilir olmadığını düşünmekteyiz. Kaldı ki nişanlanma; kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların ölüm ve ölümle aynı sonucu doğuran gaiplik durumlarında kendiliğinden sona erdiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durumda; gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden başlayarak hüküm doğuracağından (TMK madde 35) nişanlılığın da o tarihte sona erdiği kabul edilmelidir.

3. Anlaşma

Nişanlanmanın amacının evlenmek olduğu tartışmasız olsa da bazen nişanlılar birbirleriyle evlenmekten vazgeçebilirler. Tarafların ikisinin de iradesi bu yönde ise karşılıklı anlaşarak nişanlılığı her zaman sona erdirebilirler. Nişanlıların karşılıklı olarak anlaşarak

¹⁹ Koç, (n 4) 75; Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 58; Ferit Saymen ve Halid K. Elbir, Aile Hukuku, (2. Baskı, Hak Kitapevi, 1960) 55

²⁰ Bülent Köprülü ve Selim Kaneti, “Aile Hukuku” (2. Baskı, Filiz Kitapevi, 1986) 56

²¹ Yıldız Abık, “Gaipliğin Nişanlılık Üzerindeki Etkisi”, (2005) AÜHFD, Cilt 54 Sayı 2, 155, 180

nişanlılık ilişkisine son vermesine “nişanlılığın ikale ile sona ermesi” de denilmektedir²². Nasıl ki nişanlanma bir şekle tabi değilse, nişanın karşılıklı olarak sona erdirilmesi de bir şekle tabi olmayacaktır.

Nişanlanma kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan, nişanın sona erdirilmesi kararını da kişi kendisi vermelidir, bu yönde yasal temsilcinin icazeti gerekmez²³. Ancak bu durum kuşkusuz ayırt etme gücüne sahip kişiler için geçerli olacaktır. Zira ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin nişanlanmaları mümkün değildir. Ayrıca sınırlı ehliyetlilerin nişanlanmalarının geçerliliği yasal temsilcilerinin rızasına bağlı iken, evlenmekten vazgeçerek nişanlılık durumunu sona erdirmeleri yasal temsilcilerinin rızasına bağlı değildir²⁴.

Nişanlılar, nişanlılık ilişkisinin kurulmasından itibaren evlilik gerçekleşinceye kadar her zaman anlaşarak nişanı sona erdirebilecekleri gibi taraflar nişanlılık durumunu karşılıklı anlaşarak sona erdirmeleri halinde birbirlerinden maddi ve manevi tazminat talebinde bulunamayacaklardır. Ancak TMK’ nın 122. maddesinde açıkça “nişanlılığın evlilik dışında herhangi bir sebeple” sona ermesi durumunda hediyelerin iadesinin istenebileceği düzenlenmiş olduğundan, tarafların anlaşarak nişanlılığı sona erdirmeleri durumunda da hediyelerin iadesi talep edilebilecektir.

4. Nişanın Tek Taraflı İrade Açıklaması ile Sona Ermesi

Nişanlanma iki tarafın karşılıklı irade beyanı ile gerçekleştirilmesine rağmen taraflardan birinin tek taraflı irade beyanı ile nişanlılığı sona erdirebilmesi mümkündür. Bu durum için doktrinde “nişanın bozulması” terimi kullanılırken, halk dilinde “nişanın atılması”, “nişandan dönme” gibi terimler de kullanılmaktadır. Keza kanun koyucu da bu durumu TMK’ da “nişanın bozulması” olarak ele almıştır. Biz de çalışmamızın devamında “nişanın bozulması” olarak ifade edeceğiz.

Nişanın bozulması, nişanlılardan birinin nişanı bozduğunu açıkça söylemesi ya da bu anlama gelen bir ifade kullanması yoluyla gerçekleşebileceği gibi zımni bir irade beyanı ile de gerçekleşebilir²⁵. Örneğin kişinin nişanlısı ile uzunca bir süre haklı bir gerekçesi olmadan görüşmek istememesinin ya da makul sayılamayacak bir süre nedensiz olarak telefonlarına

²² Andreas B. Schwarz, Aile Hukuku (2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Kitapevi 1946) 43; Akıntürk ve Ateş, (n 2) 44; Hatemi, (n 7) 22; Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 59; Saymen ve Elbir, (n 19) 55

²³ Yavuz, (n 17) 60

²⁴ Schwarz, (n 22) 43; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Aile Hukuku, (2. Baskı, İstanbul Matbaacılık, 1949) 28; Selahattin Sulhi Tekinay, Türk Aile Hukuku (7. Baskı, Filiz Kitapevi 1990) 37; Köprülü ve Kaneti, (20) 54

²⁵ Koç, (n 4) 78

cevap vermemesinin nişanın sona erdirilmesi iradesi taşıdığı söylenebilir. Ayrıca kişinin nişanlı iken bir başkasıyla evlenmesinin de, nişanlılığı zımni olarak sona erdirdiği söylenebilir²⁶.

Nişanlıların nişanı bozabilmeleri için haklı ya da önemli bir sebebin mevcut olup olmamasının bir önemi yoktur. Haklı bir sebebin bulunması; nişanlılara “bozma hakkı” verirken, haklı bir sebep olmasa da nişanlıların nişanı “bozma yetkisi” vardır²⁷. Yani haklı sebebin varlığı, nişanı bozmak için bir geçerlilik şartı değildir²⁸. Haklı bir sebebin varlığı yalnızca nişanın bozulmasının doğuracağı sonuçlar bakımından önem arz etmektedir.

Nişanın haklı sebebe dayalı olarak bozulmasında haklı sebebin varlığı, nişanlılığın devamının ve evliliğin nişanlılardan biri açısından artık beklenememesi durumunda söz konusu olur. Haklı sebebin varlığı halinde nişanın bozulması; sözleşmenin nedensiz yere ihlâli anlamına gelmeyeceği gibi, haklı sebebin varlığını kabul için taraflardan birinin kusurunun bulunması şartı da aranmaz²⁹. Burada önemli olan husus taraflardan birinin haklı bir sebebe dayanarak nişanlılığı daha fazla devam ettirmek istememesidir. Örneğin; nişanlılardan birinin tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanması halinde diğer nişanlıdan evlenmesi beklenemeyebilir. Burada iki tarafın da kusuru yoktur, ancak ortada haklı bir sebep vardır ve taraflar bu sebebe dayanarak nişanı bozabilirler. Ancak haklı sebep, diğer nişanlının kusurlu bir davranışından kaynaklı olarak da ortaya çıkabilir. Örneğin; nişanlısının sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığını öğrenen taraf, nişanı bu sebeple bozabilir. Burada haklı sebebin varlığını ispat yükü bunu iddia eden tarafta olacaktır. Yine TMK’ nın 4. maddesi gereği haklı sebebin varlığını takdir etme yetkisi de hâkimde olacaktır. Hâkim karar verirken; toplumdaki değer yargılarını, tarafların sosyal durumlarını, örf ve âdeti göz önünde tutarak nişanın bozulmasının haklı sayılıp sayılmayacağını kararlaştırır³⁰. Burada bir “hüküm içi boşluk” dan bahsedebiliriz. Buna göre hâkim, değerlendirmesini birtakım hususları göz önünde bulundurarak ve takdir yetkisini kullanarak yapacaktır. Bu objektif bir değerlendirmedir. Eğer bu değerlendirme

²⁶ Bu hususta bkz. Yargıtay 3. H.D., 27.06.2012 tarih, 2012/11315 E., 2012/16191 K. Sayılı kararı “MK. nun 121. maddesine göre nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi, tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir. Yukarıda bahsi geçen maddeden de anlaşılacağı üzere nişanın bozulmasından dolayı manevi tazminatı, kusursuz olan nişanlı, kusurlu olan nişanlıdan isteyebilir. Nişan ilişkisi yalnızca nişanlanan taraflar arasında meydana gelir, bu nedenle nişanın bozulmasının manevi sonuçları da yalnızca bu taraflar arasında etkisini gösterir. Somut olayda nişanlı davalı taraf, başkasıyla kaçarak nişanı bozduğunu kendisi ikrar etmiş, tanık beyanlarıyla da sabit görülmüştür. Bu nedenle nişanın bozulmasında kusurlu olduğu, davacı olan nişanlının da bu olay nedeniyle kişilik haklarının saldırıya uğramış olduğu ortadadır.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=1649#>, Erişim tarihi: 26.05.2021)

²⁷ Kemal Oğuzman ve Mustafa Dural, “Aile Hukuku” (2. Baskı, Filiz Kitapevi 1998) 39

²⁸ Abik, (n 16) 99

²⁹ Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 61; Schwarz, (n 22) 47; Saymen ve Elbir, (n 19) 59

³⁰ Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 62

sonucunda nişanın bozulmasının haklı bir sebebe dayanmadığı tespit edilir ise artık subjektif açıdan inceleme yapmaya gerek kalmaz. Ancak değerlendirme sonucunda hâkim nişanın bozulmasının haklı bir sebebe dayandığına kanaat getirmiş ise o zaman bu sebebin varlığının nişanlılık ilişkisini devam ettirmeyi bir taraftan beklenemeyecek hale getirip getirmediği değerlendirilmelidir. Eğer beklenemiyor ise, bu sebebin haklı bir sebep olduğu söylenebilecektir. Bu da subjektif bir değerlendirmedir³¹. Haklı sebebin varlığı halinde kusurlu olan taraf aleyhine TMK' nın 120 ve 121. maddeleri gereğince tazminata hükmedilebilir. Yine TMK' nın 122. maddesi uyarınca hediyelerin iadesi gündeme gelir. Nişanın bozulmasında kusuru olan taraf da hediyelerin iadesini isteyebilir. Hediyelerin iadesini talep hakkı kusur durumundan bağımsızdır³². TMK' ya göre; hediyelerin iadesinin istenilebilmesi için; taraflar arasında bir nişanlılık ilişkisinin varlığı, bu ilişkiye dayalı olarak verilen hediyelerin alışılmışın dışında olması, bu hediyelerin nişanlılar, nişanlıların ana babası ya da ana babası gibi davranan kişiler tarafından verilmiş olması ve nişanlanmanın herhangi bir sebeple sona ermiş olması gerekmektedir.

Taraflar nişanlanmadan önce bildikleri sebeplere dayanarak nişanı bozarlar ise, bu durum haklı sebeple bozma olarak değerlendirilemez³³. Çünkü nişanlanırken bu durumu zımnen kabul etmiş sayılacaklardır. Dolayısı ile böyle sebebe dayanarak nişanın bozulması durumunda tazminat sorumluluğu doğabilir. Örneğin nişanlılardan biri diğerinin çok fazla alkol kullandığını biliyor ve buna rağmen nişanlandı ise daha sonradan bu sebebe dayanarak nişanı bozması haklı sebep olarak değerlendirilmeyecektir.

Tarafların karşılıklı olarak anlaşarak nişanlılığı sona erdirmesinde olduğu gibi, nişanın bozulmasında da ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar yani sınırlı ehliyetsizler yasal temsilcilerinin rızasına ihtiyaç duymazlar.

Nişan bozulduktan sonra bundan dönmek mümkün değildir. Çünkü var olan bir sözleşmenin feshi bozucu yenilik doğuran hakkın kullanılması niteliğindedir ve nişanlılar arasında da bir nişanlanma sözleşmesi mevcuttur. Dolayısıyla nişan bozma ile nişanlılık kesin olarak sona erer. Nişanlılardan birinin, nişanı bozma hak ve yetkisinden baştan vazgeçmeyi taahhüt etmesi, TMK' nın 119. maddesine aykırılık teşkil edeceğinden geçersiz olacaktır. Bu durumda; diğer nişanlı taahhütte bulunan nişanlıyı bu taahhüde dayanarak evlenmeye

³¹ Ertuğrul Şahin, "Nişanın Sona Ermesinin Hukuki Sonuçları", (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2016) 5 (Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>, erişim tarihi: 25.05.2021)

³² Akıntürk, (n 2) 48; Öztan, "Aile Hukuku" (n 8) 65

³³ Bilge Öztan, "Madeni Kanun'un Kabulünün 70'nci Yılında Aile Hukuku", (1995), 44 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 79, 94

zorlayamaz. Nişanın bozulması ile nişanlıların nişanlanmadan kaynaklı yükümlülükleri de sona erecektir. Bozmadan sonra taraflar nişanlılık durumuna devam etmek istiyorlar ise bu niyetlerini açıklamakla yeni bir nişanlanma gerçekleşmiş olur³⁴.

5. Kesin Bir Evlenme Engelinin Ortaya Çıkması veya İmkânsızlık

Tarafların nişanlanabilmesi için öncelikle aralarında evlenmeye engel bir durumun olmaması gerekmektedir. Çünkü nişanlanma tarafların birbirine karşı evlenme vaadinde bulunması olduğundan, ortaya çıkan evlenme engeli karşısında bu vaadin ifası mümkün olmayacaktır³⁵.

Taraflar arasında esasen evlenme engeli bulunup, bu durum taraflarca bilinmiyor da olabilir. Örneğin; taraflar birbiriyle yakın kan hısmı olup bu durumu bilmiyor olabilirler. Nişandıktan sonra böyle bir durumun varlığı ortaya çıktığı anda, nişanlılık kendiliğinden son bulacaktır. Yine taraflar nişandıktan sonra da bir evlenme engeli ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda nişanlanmanın batıl olduğunun karşı tarafa bildirilmesi gerekecektir, nişanlı ayırt etme gücünü sürekli kaybetmiş ise, bildirme yükümlülüğü yasal temsilcisine geçer³⁶. Burada belirtmek gerekir ki; evlenme engelinin ortaya çıktığı anda nişanlılık kendiliğinden sona erecek olup, karşı tarafa yapılacak bildirim bozucu yenilik doğuran hakkın kullanımı niteliğinde değil, nişanlılığın sona erdiğini bilmeyen tarafın nişanlılık dolayısıyla oluşabilecek muhtemel zararlarının önüne geçilebilmesi amaçlı olacaktır.

Ayrıca nişanlanma iki ayrı cins arasında gerçekleşebildiğinden, taraflardan birinin nişandan sonra cinsiyet değiştirmesi (TMK madde 40) söz konusu olur ise nişanlılık evlilik mutlak suretle imkânsızlaştığı için kendiliğinden sona erecektir. Taraflar arasında kesin bir evlenme engelinin ya da imkânsızlık halinin nişanlanmanın yapılmasından önce veyahut yapıldığı sırada mevcut olması ve bilinmesi halinde ise, başlangıçtaki imkânsızlık durumu gerçekleşir ve nişanlanma kesin hükümsüz olur. Bu nedenle böyle bir durumda nişanlılık ilişkisi hiç doğmadığı için, sona ermesi de söz konusu olmayacaktır³⁷. Geçerli bir nişanlılık ilişkisi hiç doğmadığından tarafların birbirlerine aldıkları hediyelerin iadesi de ancak genel hükümlere göre talep edilebilecektir.

³⁴ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 31

³⁵ Kılıçoğlu, (n 3) 20

³⁶ Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 58

³⁷ Koç, (n 4) 76

6. Bozucu Şartın Gerçekleşmesi

Taraflar, nişanlanmayı erteleyebilecekleri gibi birtakım şartların gerçekleşmesine ya da gerçekleşmemesine de bağlı tutabilirler. TMK' da nişanlanmanın şarta bağlı olarak yapılabileceği düzenlenmemiş olsa da, kanunen buna engel de getirilmediğinden genel hükümler çerçevesinde şarta bağlı nişanlanma gerçekleştirilebilir. TMK' nın 5. maddesi gereği TBK' nın 173. maddesinde yer alan “*Sona ermesi önceden gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguya bırakılan sözleşme, bozucu koşula bağlanmış olur. Bozucu koşula bağlanmış sözleşmenin hükümleri, koşulun gerçekleştiği anda ortadan kalkar. Aksi kararlaştırılmadıkça veya işin niteliğinden anlaşılmadıkça sona erme, geçmişe etkili olmaz.*” hükmü burada da uygulama alanı bulur. Dolayısıyla evlenme şarta bağlı olarak gerçekleştirilemez iken, nişanlanma için aynı şeyi söylemek mümkün olmayacaktır.

Taraflar arasında kararlaştırılan şart geciktirici ya da bozucu olabilir. Geciktirici şarta bağlı nişanlanma şart gerçekleştiği anda hüküm ve sonuç doğururken; bozucu şarta bağlı nişanlanmanın bozucu şartın gerçekleştiği anda hüküm ve sonuçları ortadan kalkacaktır³⁸. Örneğin; nişanlılardan birinin üniversiteyi bitirmesi halinde nişanlılığın başlayacağına ilişkin bir şart geciktirici nitelikte iken, nişanlılardan birinin üniversiteyi iki sene içerisinde bitirmemesi halinde nişanlılığın sona ereceğine ilişkin bir şart bozucu niteliktedir. Geciktirici şarta bağlı nişanlanma, şart gerçekleşmez ise hiç kurulmamış olur. Bozucu şarta bağlı nişanlanma ise şart gerçekleştiğinde sona erer. Buradaki sona erme tek taraflı nişanı bozma sayılmaz, çünkü şart taraflarca beraber kararlaştırılmıştır³⁹. Bu durumda yalnızca tarafların birbirlerine verdikleri hediyelerin iadesi gündeme gelebilir. Tarafların birbirlerine karşı tazminat talepleri olamayacağı gibi ana babaları ya da bunlar gibi hareket eden kimselerin de tazminat talepleri olamaz⁴⁰. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça bozucu şart geçmişe etkili olarak sonuç doğurmaz. Ancak geçmişe etkili olacağı kararlaştırılmış ise böyle bir durumda nişan hiç gerçekleşmemiş sayılacağından nişan kapsamında alınan hediyelerin iadesi de genel hükümlere göre talep edilebilecektir. Yine taraflarca, taraflardan birinin iradesine bağlı bir şart kararlaştırılabilir, bu duruma nişanlılardan birinin üniversiteyi iki sene içerisinde bitirmemesi halinde nişanın sona ereceğine ilişkin şart örnek teşkil etmektedir. Böyle bir durumda bozucu şart iradesine bağlı olan tarafın, şartı yerine getirmemiş olması bizce kusur olarak kabul edilemez ve nişanı bozma sayılmaz.

³⁸ Koç, (n 4) 51

³⁹ Yavuz, (n 17) 31

⁴⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11) 29

Taraflarca kararlaştırılan şart; ahlaka, adaba ve kişilik haklarına aykırı olamaz. Örneğin taraflar arasında cinsel ilişki kurulması koşulu ile nişanlanmanın gerçekleşecek olması şartı geçersizdir. Yine taraflardan birinin evli olması durumunda gerçekleşecek nişanlanma geçersiz olacağı gibi evliliğin bitmesi koşulu ile nişanlanmanın gerçekleşecek olmasına ilişkin şart da geçersizdir.

7. İrade Bozukluğu Halleri

Nişanlanma karşılıklı evlenme vaadine ilişkin irade beyanı ile kurulan bir aile hukuku sözleşmesi olduğundan, tarafların bu yöndeki iradelerinin yanılma (TBK madde 30 vd.), aldatma (TBK madde 36), korkutma (TBK madde 37) sebebiyle sakatlanmış olması durumunda nişanlılık, iradesi sakatlanan kişinin tek taraflı irade beyanıyla son bulacaktır⁴¹. TMK’ da buna ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla TBK’ nın 30 vd. maddeleri burada kıyasen uygulanabilir.

Her ne kadar TBK’ nın 39. maddesinde; yanılma, aldatma ya da korkutulma sonucunda sözleşme yapan tarafa bu durumun ortadan kalkmasına müteakip sözleşmenin iptali için bir senelik hak düşürücü süre verilmişse de, doktrinde burada böyle bir sürenin uygulanamayacağı savunulmaktadır⁴². Bu görüşü savunanlara göre; yanılma, aldatma veyahut korkutma ile iradesi sakatlanan tarafın, bu hal ortadan kalktığı gibi karşı tarafa bunu açıklaması gerekmektedir. Aksi halde artık iyi niyetten bahsedilemez. Bir diğer görüş ise; irade beyanı yanılma, aldatma ya da korkutma ile sakatlanan tarafın, bu duruma nişanı bozmak için haklı sebep olarak dayanabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre; böyle bir durumda dava açmaya gerek yoktur ve nişanı bozmak isteyen taraf makul görülebilecek bir süre içerisinde bu durumu diğer nişanlıya bildirmek zorundadır⁴³.

Hukukumuzda; şaka ile de olsa açıklanmış olan bir nişanlanma iradesi eğer karşı taraf bunun şaka olduğunu anlayamayacak durumda ise güven teorisine göre geçerli bir nişanlılığın doğumunu sağlar. Çünkü bu durumda irade beyanında bulunan kişi kendi niyetinin gerçek olmadığını bilmesine rağmen, muhatap bilmemektedir⁴⁴. Zihni kayıt ise; beyanda bulunan

⁴¹ Velidedeoğlu, (n 24) 30

⁴² Bknz Akıntürk ve Ateş (n 2) “Nişanlanmadaki irade bozukluğu halleri ne Borçlar Kanunundaki genel hükümlere, ne de evlenmedeki irade bozukluğuyla ilgili Medeni Kanun hükümlerine tabidir. Böyle durumlarda sonucun ne olacağı, nişanlanmanın kendine özgü özelliklerinden çıkartılmalıdır. Nişanlılardan biri diğer tarafın önemli bir niteliğinde yanılmışsa veya nişanlanmayı gerek bizzat karşı tarafın gerek üçüncü bir kişinin aldatması ya da korkutması sonucunda yapmışsa, yanıldığını veya aldatıldığını öğrendikten yahut da korku ortadan kalktıktan sonra nişanı bozduğunu diğer tarafa derhal bildirmelidir; zira bu hallerde TBK madde 39 hükmündeki bir yıllık süre geçerli değildir.”

⁴³ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 23; Oğuzman ve Dural, (n 27) 31; Tekinay, (n 24) 20

⁴⁴ Alp Sahin, (n 15) 11

kişinin aslında hiç istemediği bir beyanda bulunmasını ifade eder. Bu durumda; zihni kaydın varlığı beyanın geçerliliğini etkilemeyecektir. Dolayısıyla zihni kayıtla da olsa nişanlanma yönündeki irade beyanı geçerli kabul edilecek nişanlanma meydana gelecektir. Ancak diğer nişanlı zihni kaydı biliyorsa nişanlanma iradesi hüküm doğurmayacaktır⁴⁵. Burada nişanlılık gerçekleştiğinden artık nişanlanmak istemeyen tarafın tek taraflı olarak nişanı bozması söz konusu olabilir. Bu durum da tazminat sorumluluğunu doğurur. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi zamanında da, nişanlanma hususunda bu tarz beyanlar ciddiye alınır; bu konuda şaka yapılması caiz sayılmazdı⁴⁶. Ancak, taraflardan ikisi de şaka yapıldığını biliyor ya da bilmesi bekleniyor ise o zaman bu yöndeki beyanların nişanlanmayı gerçekleştirdiği söylenemeyecek, taraflar arasında gerçek bir nişanlanmadan bahsedilemeyecektir.

B. SONA ERMENİN SONUÇLARI

Nişanlılığın çeşitli sebeplerle sona ermesi durumunda tarafların nişanlılıktan kaynaklanan borç ve yükümlülükleri de sona erecektir. Ancak nişanlanmanın evlenmeye zorlama hakkı vermemesinin yanında kanun koyucu nişanı haklı bir sebebi olmaksızın bozan tarafın birtakım yaptırımlara tabi tutulabilmesini de mümkün kılmıştır. Bunlar; maddi ve manevi tazminat ile hediyeilerin geri verilmesidir. Aşağıdaki başlıklarda bu konuları ayrıntılı şekilde ele alacağız.

1. Maddi Tazminat

TMK' nın 120. maddesinde nişanın bozulmasının bir sonucu olarak maddi tazminat düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre; nişanlılardan bir tanesi haklı bir sebebi olmadan nişanı bozduğu ya da nişan nişanlılardan birine yükletilebilen bir sebeple bozulduğu takdirde; kusurlu taraf diğer tarafa dürüstlük kuralları kapsamında evlenme niyetiyle yaptığı harcamalar ve katlandığı maddî fedakârlıkları karşılamak üzere uygun bir tazminat vermekle yükümlüdür. Bu madde kapsamında tazminat talep etme hakkı olan tarafın ana, babası ya da ana babası gibi davranan kişiler de, aynı şartlar altında yaptıkları işbu harcamalar için uygun bir tazminat isteyebilirler. Maddi tazminat; kanun maddesinde de açıkça belirtildiği üzere yalnızca nişanın bozulması durumunda talep edilebilecek olup, başka bir sona erme halinde TMK 120 kapsamında maddi tazminat istenemeyecektir. Nişanın bozulması halinde açılacak bu dava haksız fiile dayalı olmayıp, aile hukuku alanına giren ilişkiden doğan bir alacak davasıdır⁴⁷.

⁴⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 22

⁴⁶ Koç, (n 4) 23

⁴⁷ Öztan, "Aile Hukuku" (n 8) 77

Kanun koyucu maddi tazminatın istenebilmesini birtakım şartların varlığına bağlamıştır. Bunlar; davacının nişanın bozulması sebebiyle zarara uğramış olması, nişanı bozan tarafın haklı bir sebebe dayanmamış olması ya da nişanın diğer nişanlıya yükletilebilen bir sebeple bozulmuş olması, zarar ile nişanın bozulması arasında illiyet bağı olması, davalının nişanın bozulmasında kusurlu olmasıdır⁴⁸.

Davacının karşılanacak olan zararı; nişanlanmanın hüküm ifade ettiğine inanmasından dolayı uğradığı yani nişanlanmamış olsa idi uğramayacağı parasal zarardır. Diğer bir deyişle menfi zarardır⁴⁹. Maddi tazminat kapsamında müspet zarar istenilemez, bunun sebebi nişanlanmanın TBK' ya tabi bir sözleşme olmamasıdır⁵⁰. Maddi tazminat ile; nişanlılık ilişkisinin kurulmaması halinde meydana gelmeyecek olan tüm malvarlığı kayıplarının karşılanması istenemez⁵¹. Bir başka ifadeyle, güvenilen nişanlılığın neden olduğu tüm zararlar, TMK' nın 120. maddesinde düzenlenen maddi tazminatın kapsamına girmez⁵². Bu zararların tazmininin istenebilmesi için yapılan masrafların ancak dürüstlük kuralı çerçevesinde nişanlı bulunulan süre boyunca bu ilişkiden kaynaklı ve evlenme amacıyla yapılan harcamalar, katlanılan maddi fedakârlıklar ve giderler olması gerekmektedir. Örneğin nişan törenin yapıldığı yer için ödenen kira bedeli, nişanda dağıtılan ikramlar, düğün davetiyesi basım masrafları⁵³, balayı masrafları, tarafların evlendiklerinde oturacakları eve yapılan masraflar bu

⁴⁸ Koç, (n 4) 82

⁴⁹ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 52

⁵⁰ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 34; Akıntürk ve Ateş, (n 2) 52; Öztan, "Aile Hukuku" (n 8) 79

⁵¹ "Tazminat isteme hakkı olan taraf, evlenmeye ulaşılamaması yüzünden uğradığı zararları değil, neticeye ulaşmayan nişanlılık yüzünden uğradığı zararların tazminini isteyebilir. Müsbet değil, menfi zararın tazmini istenebilmektedir." (Bknz. Oğuzman ve Dural, (n 17) 42)

⁵² Bu hususta bknz. Yargıtay 3. H. D. 16.06.2016 tarih, 2016/ 10495 E., 2016 / 9366 K., sayılı kararı "Somut olayda; davacı, davalı ...ile nişanlı oldukları dönemde, davalı ...'in ailesi tarafından evlendikten sonra ikamet etmeleri için kendilerine tahsis edilen ve tapuda davalıların murisi adına kayıtlı olan taşınmazda bir kısım faydalı ve zorunlu masraflar yaptığını ileri sürerek, nişanın bozulması nedeni ile taşınmazın değerini artıran bu masrafların iadesi isteminde bulunmuştur. Buna göre, davacının talebi TMK' nun 120. maddesinde düzenlenen "nişanın bozulmasına dayalı maddi tazminat" istemi kapsamında olmayıp, sebepsiz zenginleşme hukuki nedenine dayalı alacak istemine ilişkindir. Nitekim dava, yalnızca davacının nişanlı olan ...e karşı değil, dava konusu taşınmazın tapu maliki olan ... nün mirasçılara karşı açılmıştır ve bu durumda uyuşmazlığın çözümü genel mahkemelerin görevi içerisindedir. Hal böyle olunca, mahkemece işin esasına girilerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde görevsizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir." şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=1649#>, Erişim tarihi: 26.05.2021)

⁵³ Yargıtay bir kararında nişanın duyurulması için yapılan masrafların maddi tazminat kapsamında kabul edilemeyeceğine karar vermiştir. Bknz. Yargıtay 3. H.D., 26.06.1990 tarih, 1989/9533 E., 1990/6032K. Sayılı kararı "Davalı kızın başkasına kaçması üzerine nişanın bozulmasından ötürü davacının Medeni Kanununun 84. maddesi uyarınca nikâhın icra olunacağı anlayışı ile yaptığı masrafları isteyebileceğinden ev kiralınması ve kullanmaya hazır hale getirilmesi için yaptığı masrafları davalıdan isteyebileceği cihetle bu hususlara değinen temyiz itirazları yerinde değildir. Ancak nişanın duyurulması amacı ile yapılmış masraflar nikâhın icra olunacağı kanaati ile yapılabilir cümlesinde bulunmadığı ve davacının davalıya hediye ya da iadeye tabi "sair harcamalar" olarak nitelendirilen 450.000 liraya hükmedilmesi doğru görülmemiştir". (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris>), Erişim tarihi: 26.05.2021)

kapsamda kabul edilebilir. Ancak diğer nişanlının istemediğini açıkça beyan etmesine rağmen yapılan masraflar ya da aşırı lüks harcamaların maddi tazminat kapsamında talep edilmesi dürüstlük kuralı ile örtüşmez, dolayısıyla bu tarz harcamalar maddi tazminata konu edilemez. Yine evlenmenin gerçekleşeceği düşüncesiyle satın alınmış şeylerin yeniden satılması durumunda bu satıştan elde edilen bedel tazminattan mahsup edilmelidir⁵⁴.

Nişanın bozulmasının akabinde taraflar tekrardan nişanlanmışlarsa, tarafların yeniden evlenmeleri gündeme geleceğinden ilk nişanlılık dolayısıyla yapılan harcama ve giderler de bu amaca hizmet edeceğinden tazminat sorumluluğunun zarar unsuru gerçekleşmiş olmaz. Dolayısıyla tarafların ilk nişanlılık sebebiyle uğradıkları maddi zararın TMK' nın 120. maddesi kapsamında talep edilmesi mümkün olmayacaktır⁵⁵.

Kanun koyucu TMK' nın 120. maddesinde nişanlının yanı sıra nişanlının ana babası ile onlar gibi davranan kişilerin de “aynı koşullar altında” yaptıkları harcamaları talep edebileceklerini öngörmüştür. Belirtmek gerekir ki; “ana baba gibi hareket eden kimse” kavramı ile nişanlıların evleneceğini düşünerek nişanlılar için masraf yapan kimseler ifade edilmektedir⁵⁶. Bu kimseler; nişanlıların hısımları olabileceği gibi, örneğin akrabalık bağı olmayan komşu ya da nişanlıya bakmış ve yetiştirmiş Çocuk Esirgeme Kurumu da olabilir. Kanun koyucu bu ifade ile maddenin 1. fıkrasında düzenlenen koşulların bu kişiler için de geçerli olacağını ifade etmeye çalışmıştır. Çünkü nişanlanma ile nişanlılarla beraber nişanın tarafı olmayan bu kişiler arasında da “özen gösterme yükümlülüğü doğuran borç ilişkisi” doğduğu kabul edilmelidir⁵⁷. Ancak; nişanlının kendisi tazminat talep etmede haklı değil ise, nişanlının ana babası ve onlar gibi davranan kişiler de tazminat talep edemeyecektir⁵⁸.

TMK' nın 120. maddesinde; maddi tazminatın ancak taraflardan birinin haklı bir sebebe dayanmadan nişanı bozması ya da diğer nişanlıya yüklenebilecek bir sebeple nişanın bozulması halinde istenebileceği düzenlenmiştir. Buna göre; nişanı haklı sebebe dayanmadan bozan kişi⁵⁹ tazminat ödemeye mahkûm edilebileceği gibi kusurlu davranışı⁶⁰ sebebiyle nişanın

⁵⁴ Velidedeoğlu, (n 24) 33

⁵⁵ Mehmet Serkan Ergüne, “Nişanın Bozulmasında Maddi Tazminat” (2016) (2) İÜHFİM, Cilt 74, Sayı 2 757, 760

⁵⁶ Oğuzman ve Dural, (n 27) 46

⁵⁷ Hatemi, (n 7) 25

⁵⁸ Kılıçoğlu, (n 3) 23

⁵⁹ Bu duruma doktrinde “haksız nişan bozma” da denilmektedir. Bknz. Dural, Ögüz ve Gümüş (n 11)

⁶⁰ Bu hususta bknz. Yargıtay 3. H.D., 18.10.2005 tarih, 2005/7955 E., 2005/10266 K. Sayılı kararı “MK. nın 120.maddesinde nişanlılardan biri haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozduğu veya nişan taraflardan birine yükletilebilen bir sebeple bozulduğu takdirde; kusuru olan taraf, diğerine dürüstlük kuralları çerçevesinde ve evlenme amacıyla yaptığı harcamalar ve katlandığı maddi fedakârlıklar karşılığında uygun bir tazminat vermekle yükümlüdür. Aynı kural nişan giderleri hakkında da uygulanır. Tazminat istemeye hakkı olan tarafın ana ve babası

bozulmasına sebebiyet veren kişinin de nişanı bozan tarafa tazminat ödemesi söz konusu olacaktır⁶¹.

Nişanın sona ermesinden sonra açılacak tazminat davalarında kusur tespiti önem arz ettiğinden, öncelikle nişanın bozulmasında haklı sebebin olup olmadığı araştırılmalıdır. Ancak nişanın bozulmasını gerektirecek sebeplerin tam bir listesi yapılamayacağından burada bir “hüküm içi boşluk” olduğundan hareketle bu boşluğu doldurma görevi somut olaydaki durum ve koşulları göz önünde tutmak suretiyle hâkime bırakılmıştır⁶². Hâkim; tarafların hayat görüşlerini, yaşadıkları çevreyi, tüm hal ve şartları da göz önünde bulundurarak kusur değerlendirmesi yapar⁶³. Davacının iddiası ispat olursa hâkim uygun bir tazminata hükmedecektir⁶⁴. Bu tazminat tutarı belirlenirken, davacının nişanın bozulmasındaki rolü, yapılan masrafin davacının malvarlığı için arz ettiği değer vb. hususlar da göz önünde bulundurulabilir⁶⁵. Hâkim maddi tazminatın hesaplanmasında, tazminattan indirim sebeplerinin olup olmadığını da inceler⁶⁶. Örneğin; satın alınmış olan eşya bizzat satın alanlar tarafından kullanılabilir ise veyahut satın alan kişi bunun sonucunda birtakım değerler elde ettiyse tüm bunlar hâkim tarafından göz önünde bulundurulur ve tazminat miktarı bu kapsamda azaltılır. Yine örnek vermek gerekirse; sipariş verilmiş düğün pastası bir başkasına satılır ise bu satıştan bir bedel elde edileceğinden, bu bedel oranında tazminat miktarı azaltılacaktır⁶⁷. Ayrıca kanaatimizce nişan için tek tarafın yaptığı ihtiyaç dışı olan lüks harcamalar var ise, bu husus hâkim tarafından ayrıca değerlendirilmeli ve harcamaların ne kadarının ihtiyaç olduğu da tazminat belirlenirken göz önünde bulundurulmalıdır.

Sınırlı ehliyetsizler kişiye sıkı sıkıya bağlı olan hakları tek başlarına kullanabilirler iken maddi tazminat bu haklardan olmadığından maddi tazminat davasını ancak yasal temsilcileri

veya onlar gibi davranan kimseler de, aynı koşullar altında yaptıkları harcamalar için uygun bir tazminat isteyebilirler hükmü yer almaktadır. Dosya kapsamından nişanın bozulmasında kusurun nişanlılardan hangisinde olduğu hususu araştırılmamıştır. Bu durumda mahkemece; nişanın bozulmasında kusurlu olan tarafı araştırmak ve eğer davalı Özgür'ün kusuru nedeniyle nişanın bozulduğu anlaşılırsa o takdirde davacının uğradığı zarara hükmetmek olmalıdır. Bunun için dava konusu eşyaların ikinci el olarak kaçta satılabileceğini bilirkişi aracılığı ile belirlemek ve alınacak rapor doğrultusunda eşyaların yeni fiyatı ile 2. el fiyatı arasındaki farka göre uğranılan zararın tazminine karar verilmelidir. Eksik inceleme sonucunda yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=1649#>, Erişim tarihi:26.05.2021)

⁶¹ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 51; Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 36; Koç, (n 4) 82

⁶² Koç, (n 4) 84

⁶³ Schwarz, (n 22) 47

⁶⁴ Bknz. Bu husus çalışmamızın “Nişanlanmanın Tek Taraflı İrade Beyanı ile Sona Ermesi” başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

⁶⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 36

⁶⁶ Koç, (n 4) 105

⁶⁷ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 53

aracılığı ile açabilirler, kendilerine açılan maddi tazminat davalarını da yine yasal temsilcisi aracılığı ile takip edebilirler. Aynı şekilde tam ehliyetsizler de maddi tazminat davasını yasal temsilcileri aracılığı ile açabileceklerdir.

2. Manevi Tazminat

TMK' nın 121. maddesinde nişanın bozulmasının bir sonucu olarak manevi tazminat düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre manevi tazminat talep edebilmek için; nişanın bozulmuş olması, davalının kusurlu olması ve davacının kişilik haklarının zarara uğraması gerekmektedir.

Kanunda açıkça belirtildiği üzere; manevi tazminat talep edecek tarafın, nişanın bozulması sebebi ile “kişilik hakkı”⁶⁸ ihlal edilmiş olmalıdır. Nişanın bozulması, çoğu kez nişanlının psikolojisini olumsuz olarak etkiler, onun acı çekmesine ve manevi huzurunun bozulmasına yol açar, nişanın bozulmasıyla şeref ve haysiyeti zedelenir. Burada hâkim; manevi tazminata ilişkin değerlendirme yaparken somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurarak kişilik hakkının ihlal edilip edilmediğine karar vermelidir. Örneğin Yargıtay bir kararında; nişanlılardan birinin diğerinin fiziksel özelliklerini beğenmediğini sürekli dile getirdiğini, nişanlısının basenlerini sürekli kontrol etmek istediğini ve bu hususta ailesinden bazı kişileri görevlendirdiğini bu sebeple diğer nişanlının nişanı bozması durumunda kişilik hakkını ihlal eden bir eylemin varlığını kabul etmiştir⁶⁹. Yine bir kararında Yargıtay; nişanlıların sonrasında resmi nikâh yapılacağına inanarak ailelerinin ve çevrelerinin katılımı ile bir düğün gerçekleştirdiği ancak daha sonra nişanlılardan birinin resmi nikâh yapmaktan vazgeçmesi durumunda diğer nişanlının kişilik hakkının ihlal edildiğini kabul etmiştir⁷⁰.

743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi' nde manevi tazminat isteyebilmek için kişilik hakkında meydana gelen ihlalin ağır olması aranırken⁷¹ TMK' da kişilik hakkının ihlal edilmesi yeterli görülmüştür. Akıntürk/Ateş bu hususu; “Yeni Medeni Kanun manevi tazminat isteminde kişilik hakkının ağır derecede çiğnenmiş olmasını aramıyor, normal çiğnenmeyi tazminat istemek için yeterli sayıyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ancak Yargıtay'ın vermiş olduğu

⁶⁸ “Kişilik hakkı; kişinin içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden varlıkların tümü üzerindeki haktır.” (Bknz. Mustafa Dural ve Tufan Öğüz, Kişiler Hukuku, (7. Baskı, Filiz Yayınevi, 2004) 92)

⁶⁹ Bknz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 06.07.2017 tarih, 2016/21667 E., 2017/11157 K. sayılı kararı. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:17.06.2021)

⁷⁰ Bknz. Yargıtay 4. H.D. 23.03.2011 tarih, 2011/3735 E., 2011/3070 K. sayılı kararı. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:17.06.2021)

⁷¹ Türk Kanunu Medenisi Madde 85- “Bir taraf kendi kusuru olmaksızın nişanın bozulmasından şahsen fahiş bir surette mutazarrır olmuş ise, hâkim onun zararı manevisini telafi için münasip bir tazminat hükmedebilir. Manevi tazminat davası, mirasçıya intikal etmez; şu kadarki, miras açıldığı zaman iddia kabul edilmiş veya dava ikame olunmuş ise mirasçılara intikal eder.” şeklinde idi.

kararlarda manevi tazminata hükmedilebilmesi için halen fahiş bir kişilik hakkı ihlalinin arandığı görülmektedir⁷². Şahsi fikrimiz doktrin ve Yargıtay kararlarındaki bu uyumsuzluğun giderilmesi gerektiği yönündedir. Zira TMK kişilik hakkının ağır olarak çiğnenmiş olmasını değil, kişilik hakkının çiğnenmiş olmasını aradığından uygulamanın da bu yönde olması ve kişilik hakkının çiğnenmiş olmasının manevi tazminat tayini için yeterli sayılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Manevi tazminat talep edilebilmesi için; nişan tek taraflı olarak bozulmuş olmalıdır. Bu durumda; nişanlılığı sona erdiren diğer hallerde manevi tazminat istenemeyecektir. Kanun koyucu TMK'nın 121. maddesinde “*nişanın bozulması yüzünden*” kişilik hakkı zarara uğrayan nişanlının manevi tazminat isteyeceğini hüküm altına alarak bu hususu açıkça düzenlemiştir. Nişanı haklı sebebe dayanmadan bozan taraf veyahut kusurlu davranışı ile nişanın bozulmasına sebebiyet veren taraf tazminat ödemeye mahkûm edilebilir. Burada önemli olan kusurun varlığıdır, ağır kusur aranmaz⁷³. Belirtmek gerekir ki; manevi tazminat davası açacak olan nişanlı bu davayı yalnızca diğer nişanlıya karşı açabilecektir. Nişanlı dışında kalan diğer kimselere açılacak olan tazminat davası ise genel hükümlere göre olacaktır.

Tazminat talep eden tarafın kusursuz olması gerekip gerekmediği hususunda da doktrinde farklı görüşler vardır. Öztan; nişanın bozulması nedeniyle tazminat isteyecek olan nişanlının kusursuz olması gerekmediği görüşündedir. Buna göre, tazminat isteyen nişanlının kusurlu olması ancak hükmedilecek tazminat miktarının belirlenmesinde göz önünde bulundurularak, kusur oranında indirim yapmak gerekecektir⁷⁴. Dural/Öğüz/Gümüş de bu görüşte olup, manevi tazminat isteyen nişanlının hiç kusurunun bulunmamasının aranmayacağını, tazminat isteyen nişanlıya atfedilecek kusurun diğer nişanlının kusurundan az olmasının yeterli olacağını savunmuştur⁷⁵. Akıntürk/Ateş'e göre ise; nişanın bozulmasında

⁷² Bu hususta bkz. Yargıtay 3. H.D. 27.04.2016 tarih, 2015/11152 E., 2016/6663 K., sayılı kararında “Nişanın bozulması, doğal olarak taraflarda değişik şiddet ve ölçülerde de olsa üzüntü yaratır ve menfaat ihlaline neden olur. Ancak sırf, nişanın bozulmasından dolayı duyulan üzüntü ve hayal kırıklığına uğranılmış olması manevi tazminata hükmedilmesi için yeterli değildir. Doğal olan üzüntü ve menfaat ihlali manevi tazminata esas alınmaz. Zira, manevi tazminata karar verilebilmesi için istemde bulunan nişanlının kişisel haklarının fahiş olarak zarara uğramış olması gerekir. Bu fahiş zararın somut olay ve nedenlere dayanılarak ispat edilmesi gerekir.” şeklinde ifade etmiştir. Aynı doğrultuda Yargıtay 3 H.D. 20.10.2014 tarih, 2014/14502 E., 2014/13573 K. Sayılı kararı “Nişanın bozulmasının, taraflarda değişik şiddet ve ölçülerde de olsa üzüntü yaratması ve menfaatleri haleldar etmesi doğaldır. Doğal olan bu üzüntü ve menfaat ihlali manevi tazminata esas alınmaz. Bir kere nişanlandıktan sonra tazminat ödeme tehdidi altında bulunmak suretiyle evlenmeyi taraflar için zorunlu hale getirebilecek şekilde manevi tazminata hükmedilemez. Ancak nişanın bozulması nedeni ile fahiş bir zarar doğmuş ve bu nedenle kişilik hakları da saldırıya uğramış ise bu durumun ispatı halinde manevi tazminata hükmedilebilir.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:24.05.2021)

⁷³ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 54

⁷⁴ Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 90

⁷⁵ Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 11) 40

diğer tarafla birlikte kendisi de kusurlu olan nişanlı manevi tazminat isteyemez. Bu hususta kusurların birbirine mahsup edilerek tazminat miktarından bir indirim yapılması da söz konusu olmaz. Bu bakımdan TBK' nın 52. maddesinde düzenlenen indirimin burada uygulanması söz konusu olmayacaktır⁷⁶. Biz de; tazminat isteyecek nişanlının kusursuz olmasının aranmaması gerektiği, var ise kusur oranında tazminat indirimi yapılması gerektiği yönündeki görüşe katılmaktayız. Kaldı ki; TMK' nın 121. maddesinde de tazminat talep eden tarafın kusursuz olması gerektiğine ilişkin bir düzenleme yoktur.

Manevi tazminat; kişilik hakkı ihlaline dayandığından kişiye sıkı sıkıya bağlı olan bir hak olup, nişanın bozulması sebebiyle manevi tazminat talep etme hakkı yalnızca nişanlıya aittir. Sınırlı ehliyetsiz nişanlı manevi tazminat davasını kendisi açabilir, dava açmak için yasal temsilcisinden rıza alması gerekmez. Ancak tam ehliyetsizler yalnızca yasal temsilcisi manevi tazminat davası açabilecektir⁷⁷. Dolayısıyla tam ehliyetsizlerin bu durumunun bir istisna olduğu söylenebilir. Ana baba ve onlar gibi davranan kişilerin TMK 121 kapsamında manevi tazminat talep etme hakları yoktur. Ancak burada TMK' nın 25. maddesinin 4. fıkrasının saklı olduğunu belirtmek gerekir. Hâkim; manevi tazminatın miktarına karar verirken; tarafların kusur oranını, kişilik hakkını ihlal eden eylemin özelliğini ve tarafların maddi durumlarını göz önünde bulundurmalıdır⁷⁸.

TMK' nın 121. maddesinde de açıkça düzenlendiği üzere manevi tazminat olarak uygun miktarda bir “para” ödenmesi istenilebilir. Dolayısıyla manevi tazminatın konusu para dışında

⁷⁶ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 55

⁷⁷ Velidedeoğlu, (n 24) 40; Saymen ve Elbir, (n 19) 64; Oğuzman ve Dural, (n 27) 49, Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 11) 41

⁷⁸ Bu hususta bkz. Yargıtay 3.H.D. 14.10.2014 tarih, 2014/6297 E., 2014;/13138 K. Sayılı kararı “Bir kere nişanlandıktan sonra tazminat ödeme tehdidi altında bulunmak suretiyle evlenmeyi taraflar için zorunlu hale getirebilecek şekilde manevi tazminata hükmedilemez. Ancak nişanın bozulması nedeni ile fahiş bir zarar doğmuş ve bu nedenle kişilik hakları da saldırıya uğramış ise bu durumun ispatı halinde manevi tazminata hükmedilebilir. Hâkim manevi tazminatın miktarını tayin ederken saldırı teşkil eden eylem ve olayın özelliği yanında tarafların kusur oranını, ekonomik durumlarını da dikkate almalıdır. Miktarın belirlenmesinde her olaya göre değişebilecek özel hal ve şartların bulunacağı da gözetilerek takdir hakkını etkileyecek nedenleri karar yerinde objektif olarak göstermelidir. Çünkü kanunun takdir hakkı verdiği hususlarda hâkimin hukuka ve hakkaniyete göre hüküm vereceği Türk Medeni Kanununun 4. maddesinde belirtilmiştir. Hükmedilecek para, zarara uğrayanda manevi huzuru doğurmayı gerçekleştirecek tazminata benzer bir fonksiyonu olan özgün bir nitelik taşır. Bir ceza olmadığı gibi malvarlığı hukukuna ilişkin bir zararın karşılanmasını da amaç edinmemiştir. O halde bu tazminatın sınırı onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır. Somut olayda, aleyhine manevi tazminata hükmedilen davalı nişanlının ekonomik ve sosyal durumu araştırılmadan, hüküm kurulmuştur. Öyle ise mahkemece, davalının ekonomik ve sosyal durum araştırmasından sonra, nişanın bozulma şekli, olayın özellikleri, ekonomik olgular ve yukarıdaki ilkeler gözetilerek hak ve nesafete uygun manevi tazminata karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanılığlı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:24.05.2021)

herhangi bir edimin yerine getirilmesi olamaz⁷⁹. Örneğin nişanlı, manevi tazminat kapsamında kendisinden özür dilenmesi talebinde bulunamaz.

3. Hediyelerin İadesi

Nişanlanma esnasında ve nişanlılık süresince nişanlılar birbirlerine çeşitli hediyeler verirler. Bu hediyeler, örf-adet gereği ya da tarafların birbirini memnun etmek istemesi amacı ile verilmiş olabilir. Ancak nişanlanma herhangi bir sebeple sona erer ise, tarafların birbirlerine nişanlılık ilişkisi kapsamında aldığı hediyelerin akıbeti ne olacaktır? Nişanlılık süresince verilen hediyeler, ileride evlenmenin gerçekleşeceğine duyulan inanca dayalı olarak verildiklerinden, nişanlılık sona erince kural olarak nişanlıların birbirlerine verdikleri hediyeleri geri vermeleri gerekir⁸⁰.

Hediyelerin iadesi konusu TMK' nın 122. maddesinde düzenlenmiş olup, şayet nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse bu madde uyarınca nişanlıların birbirlerine ya da ana baba veya ana baba gibi davrananların nişanlılara verdikleri alışılmışın dışındaki hediyeler veren kişi tarafından geri istenebilir. Yani hediyelerin iadesi için nişanlılığın evlenme dışında bir sebeple sona ermesi gerekir. Mevzuatın Medeni Kanunu' nda nişanlanmanın ölüm ile sona ermesi halinde hediyelerin iadesinin talep edilemeyeceği düzenlenmişken⁸¹, TMK' da böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla ölüm halinde de hediyelerin iadesini talep etmek mümkündür⁸².

Verilen hediye aynen veya mislen geri verilemeyecek durumda ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesi istenilebilecektir. Bu sebeple nişanlılığın sona ermesi durumunda hediyelerin iadesi genel hükümlere göre değil, işbu maddeye göre gerçekleştirilecektir. Ancak maddede de açıkça düzenlendiği üzere hediyeler aynen veya mislen geri verilemiyor ise, sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanması söz konusu olacaktır.

Hediyelerin geri istenebilmesi için öncelikle, iadesi istenen hediyelerin nişanlılık dolayısıyla verilmiş olması gerekmektedir. Taraflara nişan merasiminde takılan takılar, verilen paralar bu kapsamdadır. Yine iadesi istenen hediyelerin ekonomik değere sahip olması gerekmektedir. Doktrinde; tarafların birbirlerine gönderdikleri mektupların ve fotoğrafların iadesi gereken hediye kapsamına girip girmedikleri tartışmalıdır. Bir kısım yazar⁸³; mektup ve

⁷⁹ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 56; Dural, Ögüz ve Gümüş, (n 11) 40

⁸⁰ Köprülü ve Kaneti, (n 24) 62

⁸¹ İMK Madde 94- "*Nişanlılık nişanlılardan birinin ölümü ile son bulduğunda, geri verme talep edilemez.*"

⁸² Bknz. Bu husus çalışmamızda "Ölüm ve Gaiplik" başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

⁸³ Schwarz, (n 22) 52; Velidedeoğlu, (n 24) 42

fotoğrafların iadesi gerektiğini savunurken; bir kısım yazar ise⁸⁴ iadesi gerekmediğini savunmaktadır. Dural/Öğüz/Gümüş'e göre⁸⁵; mektup ve fotoğrafların bir tarafın elinde kalması diğer tarafın kişiliğine bir tecavüz teşkil ediyor ise, ancak o zaman hukuken hediyelerin iadesi zorunluluğu vardır. Biz de bu görüşe katılıyoruz; bizce de bu tarz ekonomik değeri olmayan hediyelerin iadesi dava yoluyla istenemeyecektir ancak bu durum tarafların kişiliklerine tecavüz niteliğinde ise iade istenebilir.

Peki, bazı coğrafi bölgelerde uygulanan “başlık parası” ya da “yüz görümlüğü” adı altında ödenen paranın da iadesi talep edilebilecek midir? Doktrinde baskın olan görüşe göre; yüz görümlüğü olarak ödenen para nişanlı tarafından doğrudan diğer nişanlıya verilmiş olduğu için iadesi talep edilebilir. Ancak başlık parası genelde nişanlıya değil, nişanlı ya da nişanlının ana babası tarafından diğer nişanlının ana babasının şahsına verildiği için burada TMK' nın 122. maddesinin uygulanması söz konusu olamayacaktır⁸⁶. Yani dikkat edilmesi gereken husus paranın kime, hangi amaçla verildiğidir.

İadesi istenilen şeylerin “hediye olarak verilmiş olması” şart olup, hediye olarak verilmeyen, örneğin ahlaki bir ödevin ifası için verilen şeyler hediye kavramına girmediği için iadesi talep olunamaz⁸⁷. Hediyeler yalnızca nişanlılar tarafından değil, nişanlıların ana babası veya ana babası gibi davranan kimseler tarafından da verilmiş olabilir⁸⁸. Ayrıca geri verilecek hediyelerin alışılmışın dışında⁸⁹ hediyeler olması gerekir. Bu konuda takdir yetkisi hâkimde olup, hâkim; mahalli örf, âdete, günün şartlarına ve tarafların maddi durumlarına bakarak hediyelerin alışılmışın dışında olup olmadığına karar verir⁹⁰. Örneğin nişanlının diğer nişanlıya aldığı altın küpe mutad hediye sayılmazken, hediye ettiği bir ceket mutad hediye sayılacak ve iadesi istenemeyecektir. Yargıtay'ca⁹¹ tarafların nişanlanma esnasında taktıkları nişan yüzükleri de mutad hediye olarak kabul edilmekte ve bunların iadesinin gerekmediği yönünde

⁸⁴ Saymen ve Elbir, (n 19) 58; Koç, (n 4) 158; Oğuzman ve Dural, (n 27) 52

⁸⁵ Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 11) 43

⁸⁶ Oğuzman ve Dural, (n 27) 57; Akıntürk ve Ateş, (n 2) 48; Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 11) 45

⁸⁷ Abik, (n 16) 103

⁸⁸ Öztan, “Aile Hukuku” (n 8) 100

⁸⁹ “Mutad hediyeler, nişanlıya örf ve âdete göre veya kendiliğinden verilen ve maddî değeri de günün koşullarına göre fahiş olmayan hediyelerdir. Değeri mutad aşan hediyelerin iadesi söz konusu olacağı gibi, nişanlıya verilen ve onun yönünden haksız kazandırmaya sebebiyet verebilecek olan mücevherat, bono, çek gibi kıymetli evrak ve sen edatın da iadesi söz konusu olacaktır.” (Bknz. Öztan, Aile Hukuku (n 8) 99)

⁹⁰ Dural, Öğüz ve Gümüş, (n 11) 44

⁹¹ Bu hususta bknz. Yargıtay 3. H.D. 27.01.2014 tarih, 2013/ 16931 E., 2014 / 1004 K. Sayılı kararı “Yerleşik Yargıtay uygulamalarına göre, nişan yüzüğü dışındaki altın ve zıynet eşyası mutad hediye kapsamında olmayıp iadesi gereken hediyeler olarak değerlendirilmektedir. Hal böyle olunca mahkemece; yanlışlı değerlendirmeyle, mutad hediye olan ve iadesi gerekmeyen nişan yüzüğünün iadesi yönünde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir.”, Aynı doğrultuda Yargıtay 3. H.D. 13.01.2014 tarih, 2013/ 15686 E., 2014 / 76 K. Sayılı kararı. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:24.05.2021)

kararlar bulunmaktadır. Maddi ve manevi tazminatta karşı tarafın kusurlu olması aranırken, hediyelerin iadesinde tarafların kusurlu olması aranmaz.

TMK' nın 122. maddesine göre hediyelerin iadesini nişanlı ile beraber nişanlının ana babası ya da onlar gibi davranan kimseler de talep edebilirler. Ancak burada hediyeleri geri isteyebilecek kişilerin kapsamı geniş tutulmasına rağmen, geri istenecek hediyelerin yalnızca nişanlılara verilmiş olan hediyeler olduğunu da belirtmek gerekir. Eğer nişanlı, nişanlının ana babası veya ana babası yerine hareket eden üçüncü şahıslar, diğer nişanlının ana babasına veya ana baba yerine hareket edenlere hediye vermiş ise, bu hediyeler TMK' nın 122. maddesi kapsamında geri istenemez⁹². Ancak sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre istenebilir.

Kendisine hediye verilen nişanlı, bu hediye için mülkiyet hakkını kazanmış olacağından bu hediye üzerinde dilediği gibi tasarruf etme hakkına da sahip olacaktır. Ancak hediyelerin iadesi isteniyor ise, iadesi istenen hediyeler nişanlının elinde aynen mevcutsa aynen iade edilmeleri gerekir. Ancak; nişanlı bu hediyeleri malvarlığından çıkarmış, satmış veyahut bağışlamış da olabilir. Bu durumda hediyelerin mislen geri verilmesi söz konusu olacaktır. Örneğin; bir saat hediye edilmiş ve saat satılmış ise aynı saatten temin edilerek hediye iadesi gerçekleştirilecektir. İadesi istenilen hediye artık aynen ya da mislen iadesi mümkün olmayan bir şey ise, işte o zaman da sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanacak (TBK madde 77 vd.) ve hediye için parasal olarak bedeli iade edilecektir⁹³.

Nişanın sona ermesine bağlı olarak maddi, manevi tazminat ile hediyelerin iadesi talebi bir yıllık zamanaşımına tabi olup (TMK madde 123) bu süre geçtikten sonra TMK' nın 120, 121 ve 122. maddeleri kapsamında talepte bulunulamayacaktır. Bu bir yıllık süre; nişanın sona ermesi anından itibaren hesaplanacak ve TMK' da düzenlenen maddi, manevi tazminat ve hediyelerin iadesi talebine ilişkin olduğundan, bu hükümlere dayanarak dava açma hakkına sahip olan tüm taraflar açısından uygulanacaktır. Ayrıca nişanın sona ermesinin sonuçlarının vücut bulabilmesi için, öncelikle taraflar arasında geçerli bir nişanlanmanın bulunması gerekmektedir. Nişanın geçersiz sayılmasını ya da yok hükmünde olmasını gerektirecek hallerin varlığı halinde, nişanın sona ermesinden kaynaklanan sonuçların da oluşmayacağını söylemek mümkündür⁹⁴. Dolayısıyla böyle bir durumda hediyelerin iadesi ve maddi manevi tazminat taleplerinin ancak genel hükümlere göre olabileceğini söyleyebiliriz.

⁹² Öztan, "Aile Hukuku" (n 8) 100

⁹³ Akıntürk ve Ateş, (n 2) 49

⁹⁴ Bu hususta bkz. Yargıtay 3. H.D., 28.06.2011 tarih, 2011/2322 E., 2011/11266 K. Sayılı kararı "Bundan ayrı, dosyadaki tanık ifadelerinde; davacının davalı ile nişanlandığı tarihte, yurt dışında (Avustralya'da) evli olduğu

SONUÇ

Nişanlanma; taraflar arasında evlenme yönündeki karşılıklı irade beyanları olarak ifade edilebilir. Bu irade beyanları ile birlikte; nişanlanan taraflar arasında aile hukukuna özgü sui generis bir sözleşme yapıldığı kabul edilir. Böylece taraflar arasında “nişanlılık” hukuki statüsü doğar.

Nişanlı taraflar arasında evlenme gerçekleştiğinde nişanlılık son bulur. Ancak nişanlanmanın amacı tarafların ileride evlenmeleri olsa da bazen tarafların elinde olan veyahut olmayan sebeplerle de nişanlanma son bulabilir. Bu haller; nişanlılardan en az birinin bir başkası ile evlenmesi, nişanlılardan birinin ölümü ya da gaipliğine karar verilmesi, tarafların anlaşarak nişanı sona erdirmeleri, tek taraflı olarak nişanın bozulması, kesin bir evlenme engelini ortaya çıkması veya evlenmenin imkânsız hale gelmesi, bozucu şartın gerçekleşmesi ve iradede bozukluk meydana getiren birtakım hallerinin varlığıdır.

Evlenme dışındaki tüm sona erme hallerinde tarafların nişanlıyken birbirlerine verdikleri hediyelerin iadesi istenebilir. Kanunen hediyelerin geri verilmesini isteme hakkı nişanlılar dışında nişanlıların ana babası ve ana babası gibi hareket eden kişilere de tanınmıştır.

Nişanın tek taraflı olarak sona erdirilmesi halinde ise; nişanı haklı bir sebebe dayanmadan sona erdiren ya da nişanın sona ermesinde kusurlu olan tarafının maddi ve manevi tazminat ödemesi söz konusu olabilir. Maddi tazminatın konusunu nişanlılık süresi boyunca evlenmeye hazırlık kapsamında yapılan masraflar ve nişanlılık nedeniyle uğranılan zararlar, yani evlenmenin yapılacağına duyulan güvene dayalı olarak oluşan menfi zararlar oluşturur. Manevi tazminatın konusunu ise; nişanın bozulması kendi kusuruna dayanmayan tarafın nişanın bozulmasına dayalı kişilik haklarında meydana gelen ihlal ve bu ihlalin yarattığı elem ve ıstırap oluşturur. Maddi tazminat, hediyelerin iadesinde de olduğu gibi, nişanlı ile birlikte nişanlının ana babası veya ana babası gibi hareket eden kimselerce de talep edilebilirken,

ifade edilmiştir. Evli bir kişinin nişanlanması söz konusu olamayacağından, yapılan nişan töreni hukuki anlamda bir şey ifade etmez. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarında; bu tip durumlarda, eylemin haksız fiil niteliğinde olduğu ve nişan kapsamında değerlendirilemeyeceği vurgulanıp, davanın aile mahkemesinde değil, genel mahkemelerde (değere göre Asliye veya Sulh Mahkemelerinde) bakılıp sonuçlandırılması gerektiği şeklindedir. Görev kamu düzenine ilişkin olup, mahkemece re' sen gözetilmelidir. O halde, yapılacak iş; davacının evli olup olmadığı (konsolosluk aracılığıyla) araştırılıp, saptandıktan sonra, bu hususta bir karar vermek olmalıdır.” Aynı doğrultuda Yargıtay 3. H.D. 26.12.2005 tarih, 2005/13403 E., 2005/14367 K. Sayılı kararı “Somut olayda, her ne kadar davanın niteliği nişan bozulması nedeniyle eşyaların iadesi davası olarak adlandırılmış ve bu nedenle de aile mahkemesi tarafından yargılama yapılarak sonucuna uygun karar verilmiş ise de; davacının nüfus kaydına göre 27.3.1997 tarihinden beri Alman uyruklu bir bayanla evli olduğu ve bu evliliğin halen devam ettiği, davalının nişandan ayrılma sebebinin de bu olaya dayandığı anlaşılmaktadır. Yine, TMK. nun 118. maddesi hükmüne göre; nişanlanma, evlenme vaadiyle olur. Gerçekte evli olan birisi bir başkası ile yeniden nişanlanma akdi yapamaz. Şayet yapılmış ise yapılan bu akit geçersiz olup yasal anlamda nişan akdi olarak kabulü olanaksızdır.” şeklindedir. (Erişim adresi: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim tarihi:24.05.2021)

manevi tazminat kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan yalnızca nişanlı taraflarca talep edilebilmektedir. Nişanın bozulması nedeniyle açılacak davalar bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir.

Kanaatimizce; kanun koyucu tarafından nişana ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılması isabetli olmuştur. Her ne kadar taraflar aralarında nişanlılık ilişkisi bulunması evlenmeye zorlama hakkı vermese da nişanlanmaya bağlı hakların da korunması gerekmektedir. Dolayısıyla şekil şartına bağlı olmayan nişanlanma sözleşmesinin sona ermesi halinde tarafların sahip olduğu hak ve yükümlülüklerin kanunda açıkça düzenlenmesi nişanlılık ilişkisine olan güvenin de artmasını sağlamaktadır. Ancak bizce, nişanın sona ermesine dayalı maddi ve manevi tazminat davalarında hâkim; tüm şartları göz önünde bulundurarak uygun bir tazminat miktarına hükmetmelidir. Aksi halde bu durum nişanlanmanın evlenmeye zorlama hakkı vermemesi kuralına aykırılık teşkil edeceği gibi, nişanlanma kurumunun amacı ile de bağdaşmaz.

KAYNAKÇA

Abik Y, “Nişanlanma ve Nişanlılık”, (2005) AÜHFD, Cilt 54 Sayı 2 65-152

Abik, Y, “Gaipliğin Nişanlılık Üzerindeki Etkisi”, (2005) AÜHFD, Cilt 54 Sayı 2, 155, 180

Akıntürk T ve Ateş D, Aile Hukuku (20. Baskı, Beta Yayıncılık 2017)

Alp Sahin S, “Nişanlanmanın Hüküm ve Sonuçları”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2014)

Burcuoğlu H, Nişanlanmada Şekil Konusu ve Yargıtay İçtihadı” (2020) Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan, Onikilevha Yayınları, 213-230

Dural M ve Ögüz T, Kişiler Hukuku, (7. Baskı, Filiz Yayınevi, 2004)

Dural M, Ögüz T ve Gümüş MA, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, (16. Baskı, Filiz Kitapevi 2021)

Ersöz O, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Düzenlenen Boşanma Sebeplerine Genel Bakış” (2019) 3 (5) The Journal of Social Science 230- 247

Hatemi H, Aile Hukuku (8. Baskı, Oniki Levha Yayınları 2020)

Kılıçoğlu A, Aile Hukuku (5. Baskı, Turhan Kitapevi 2020)

Koç N, Türk-İsviçre Hukukunda Nişanlanma Sözleşmesi (1. Baskı, DEÜ Rektörlük Matbaası 2002)

Köprülü B ve Kaneti S, Aile Hukuku, (2. Baskı, 1986) Filiz Kitapevi

Oğuzman K ve Dural M, Aile Hukuku, (2. Baskı, Filiz Kitapevi 1998)

Öztañ B, Aile Hukuku (5. Baskı, Turhan Kitapevi 2004)

Öztañ B, “Medeni Kanun'un Kabulünün 70'nci Yılında Aile Hukuku”, (1995), 44 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 79-125

Saymen F ve Elbir HK, Aile Hukuku, (2. Baskı, 1960) Hak Kitabevi

Schwarz AB, Aile Hukuku (2. Baskı, 1946) İstanbul Üniversitesi Kitabevi

Şahin E, “Nişanın Sona Ermesinin Hukuki Sonuçları”, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2016)

Tekinay SS, Türk Aile Hukuku (7. Baskı, Filiz Kitapevi 1990)

Velidedeoğlu HV, Aile Hukuku, (2. Baskı, 1949) İstanbul Matbaacılık

Yavuz N, Uygulamada Nişan Davaları, (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 1995)

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>

<https://www.resmîgazete.gov.tr/>